

Fra svenske Bibliotheker.

Ved **Ellen Jørgensen.**

I.

Til Sven Aagesøns Lovord over Thyra Danebods Skønhed: »Nam et vultum decor eximius venustabat, et rosa lilio maritata purpureum genis colorem inpinxerat«, føjer Stephanus i sin Udgave af Sven Aagesøns Danmarkshistorie en Note, der skal oplyse Ordene: »Et rosa lilio maritata«, og her læser man: »Ita et in Salutatione sua Rhythmica Virginem Θεοτοκον compellat Scholaris quidam de regno Daciæ, ut habet Inscriptio Codicis membranei MS., citimæ vetustatis, qui in mea asservatur Bibliotheca:

Salve Virgo, mater pia,
Fragrans Rosa, flos Maria,
Fragrans super lilia«¹⁾.

Det Haandskrift, som Stephanus omtaler, findes nu i Rigsbibliotheket i Stockholm, hvor det har Signaturen A 39; det bærer De la Gardies Segl og var da blandt »det schreffne Tøy«, som Historikerens fattige Enke afhændede til De la Gardie i 1652²⁾. Stephanii Navn staar ikke i Bogen, men ovennævnte Note giver alt, hvad der kræves til Identifikation.

Cod. Holm. A 39 er et lille Oktavhaandskrift, skrevet i

¹⁾ Svenonis Aggonis filii, quæ extant, opuscula (1642) 62. — Dr. H. F. Rørdam har i sin Afhandling om Stephanus [Historiske Samlinger og Studier (1891) I 74] først gjort opmærksom paa denne Note og det deri omtalte Manuskript.

²⁾ G. E. Klemming: Om Stephanii Boksamling (1850).

Slutningen af det 14de Aarhundrede paa Pergament. Texten begynder Bl. 2 og ender Bl. 18', Bl. 4 er revet ud, saaledes at kun en lille Rest sidder tilbage i Bogen. Bl. 1' læses: »Incipit recommendatio parvula sive salutatio beate Marie genetricis dei omnipotentis et virginis gloriose per quendam scolarem de regno Dacie«, en Indskrift, der stemmer overens med, hvad Stephanius nævner om sit Manuskript, og hvis man begynder Læsningen af Digtet »Salutatio beate Marie virginis gloriose«, finder man snart de citerede Linjer.

»Salve sancta parens dei,
 Salve mater nostre spei,
 Salve portus, ad quem rei Currunt post naufragium.
 Salve stella matutina,
 Ex qua prodit lux divina,
 Christus sub natura bina Mundo dans suffragium.
Salve virgo, mater pia,
Fragrans rosa, flos Maria,
 Quam celestis iherarchia Digno colit ordine.
 Salve nutrix nostri fratris,
 Cujus geris vicem matris,
 Missus est ab arce patris Summo celi cardine.
 Salve jubar veri solis,
 Expers culpe deum colis,
 Miro modo tue prolis Mater es et filia.
 Salve virgo gloriosa,
 Vallis mire fructuosa
 Virens, florens, spaciosa, *Fragrans super lilia* ¹⁾.

I de kursiverede Ord genkendes Stephanius' Citat, men aabenbart har han citeret efter Hukommelsen uden at hente Bogen i sit velfyldte Bibliothek ²⁾.

¹⁾ Bl. 2.

²⁾ I Stephanii Bibliothek fandtes ikke mindre end 3 Exemplarer af Petrus de Riga: Aurora, — Pergamentmanuskripter fra det 13de Aarhundrede, som alle erhvervedes af De la Gardie og nu findes i Stockholm og Upsala, nemlig 1) Cod. Ups. C 44, 2) Cod. Ups.

Efter at have bestemt Cod. Holm. A 39 som en Stephanisk Bog spørger vi om det middelalderlige Skrift og dets Forfatter, og vi spørger saa meget ivrigere, som Prøver paa latinsk Poesi fra Middelalderens Danmark er sjældne.

Som Indskriften Bl. 1' siger, er Haandskriftets lange Mariahilsen forfattet »per quendam scolarem de regno Dacie«. Hans Navn nævnes ikke, og hans Tid lader sig ene bestemme ved indre og ydre Kritik af det overleverede Arbejde. Af Digtets Karakter maa de, der er kyndige i middelalderlig latinsk Filologi og specielt Middelalderens latinske

Nr. 43 af De la Gardies Donation og 3) Nr. 21 fol. i Rigsbibliotheket, Haandskriftafdelingen: »Theol. utl., Kyrkobruk«. De er alle bundne i ensartede Pergamentbind, og foran og bag det egentlige Manuskript er indsat et Par Blade af Papir, paa hvilke Stephanus med sin kendte faste Haand har gjort nogle Noter. — Under Signaturen C 929 gemmer Upsala Universitetsbibliothek et Arbejde eller en Samling Smaaarbejder, skrevne af Stephanus; det første af disse er en Afskrift af nogle Rim, skrevne jævnsides i to Spalter og benævnte »Vetus Cato«, »Novus Cato« (Bl. 1—5'). I en Henvendelse til Læseren (Bl. 6—6') bemærker Stephanus, at disse Rimerier sagtens stammer fra en eller anden Munk, og han giver følgende Oplysning om sin Kilde — et Manuskript, der var i hans Eje: »Penes me MS. est Codex membranaceus, qui inter alias melioris notæ Antiquitates, Distica illa Catoni falso adscripta continet«. (Paa den Vis omtaler Stephanus oftere Haandskrifter i sin Samling. Jfr. H. F. Rørdam: Historiske Samlinger og Studier I p. 29. p. 48 fn.). Foruden Optegnelser fra Læsningen af Mathæus Parisiensis, Ammianus Marcellinus, Ovid m. m. indeholder Cod. Ups. C 929 Bl. 30—35' Lunde Ærkebiskoppens Krønike, hvis Fortale indledes med Ordene: »Ista infra scripta ad perpetuam rei memoriam collegit Dominus Nicolaus Archiepiscopus Lundensis«, mens Texten begynder: »Anno domini 1104 missum est pallium« og ender: »per inspirationem electus in Archiepiscopum Lundensem. Hactenus chronicon compendiosum archiepiscoporum Lundensium«. — I Upsala er fremdeles i Følge Dr. Collijns Inkunabelkatalog 2 Palæotyper, der har tilhørt Stephanus og siden De la Gardie, nemlig Homerus Opera, græce, Ἰλιάς, Ὀδυσσεΐα, ὕμνοι, Firenze 1482, 2°, — og Epistolæ græcæ variorum auctorum, Venezia 1499, 4° (Isak Collijn: Katalog der Inkunabeln der Universitäts-Bibliothek zu Upsala N° 726, 528).

poetiske Litteratur, skønne om Forfatterens Alder; af Haandskriftets Præg bestemmes kun en Tidsgrænse, det 14de Aarhundredes Slutning, efter hvilken man ikke tør søge vor Skolar.

Paa den ene eller den anden Maade har han været knyttet til Roskilde, thi medens hver Lignelse i det lange Digt har Henblik paa Jomfru Maria, og hvert »Salve« er en Hilsen til hende, hilses pludselig Kong Ro's gamle Stad og Domkirken med St. Lucius' Helligdom i følgende Linjer:

»Salve vas reliquiarum,

Mons, quo surgit fons rosarum,

Fons aquarum, flumen clarum, Regnum Ro reficiens«¹⁾.

Det har nogen Interesse, om man saaledes kan stedfæste Forfatteren, thi i det 13de Aarhundredes Slutning og i første Halvdel af det 14de Aarhundrede var der Initiativ og Dygtighed blandt de Mænd, der samlede sig om Roskilde Kirke; man ser, at adskillige har været i Udlandet, adskillige har erhvervet akademisk Grad, og det synes, som man efterhaanden skal kunne samle en Del Vidnesbyrd om videnskabelig og litterær Syssel²⁾.

¹⁾ Bl. 5'.

²⁾ I denne Forbindelse maa nævnes Roskildeklerken Jacobus Nicholai, Lady Mary af St. Pauls Skolar, hvis store Digt »Liber de distinctione metrorum« Professor Henrik Schück har fundet i Bibliothèque Nationale. (H. Schück: Bibliografiska och litteraturhistoriska Anteckningar 126). Digtet er forfattet i 1363 til Ære for Aymer de Valence, Jarl af Pembroke, utvivlsomt efter Tilskyndelse af Jarlens Enke Lady Mary, som siden grundede Pembroke Hall i Cambridge. I 1366 bad Lady Mary Paven om et Embede i Ely Stift for Roskildeklerken Magister Jacobus Nicholai (Acta pontificum Danica No 630), men mere ved man foreløbig ikke om denne interessante Mand; Bibliotheket i Pembroke Hall synes ikke at gemme noget Minde om ham (Montague Rhodes James: A descriptive Catalogue of the manuscripts in the library of Pembroke College, Cambridge. 1905). — Fortællingen til Jacobus Nicholai's Arbejde begynder: »Incipit liber de distinctione metrorum taliter qualiter scriptus, factus et completus in recommendationem et memoriam incliti militis et do-

Skolarens Digt er et meget jævnt Skolearbejde paa 809 Linjer, en langsommelig og ensformig Lovprisning af Jomfru Maria i prydeligt Billedsprog. Forfatteren benytter den almindelige Maria-Typologi og henter sine Lignelser fra det gamle og det ny Testamente, fra de apokryfe Evangelier, fra Naturen og Menneskelivet, ligesom han efter Tidens Skik, saa godt han kan, tumler med overraskende Rim, hvorpaa følgende Stykke kan tjene som Exempel:

»Salve summi regis castrum,
In planetis fulgens astrum,
Ebur nitens alabastrum, Spes, res es pulcherrima.
Salve claustrum castitatis,
Templum summe majestatis,
Exemplum humilitatis, Flos, ros, dos uberrima«¹⁾.

Det mere almindelige Forraad af Billeder og Sammenligninger til Marie Forherligelse strækker ikke til, og Forfatteren faar Brug for al sin Lærdom — de filosofiske Skoleudtryk:

»Salve noxe negativa,
Amoris affirmativa,
Proba, pacis inductiva, Concludens formaliter«²⁾,

saavelsom Reminiscenser fra Læsningen af Oldtidsskrifterne eller maaske snarere fra de latinske Skolebøger og fra Middelalderens Rustkamre for Tiden, de store kompilatoriske Værker med broget Indhold og løfterige Titler:

mini, domini Adamari, quondam comitis Penbrochie, compilatus per manus Jacobi Nicholai de Dacia, scolarem nobilis domine, domine Marie de sancto Paulo, Comitisse de Penbrok, domine de Weysex et de Montinaco, consortis relictæ ejusdem domini comitis, completus autem anno Domini Millessimo CCC sexagesimo tertio die et festo sancti Jacobi zebeidei.

¹⁾ Bl. 2'.

²⁾ Bl. 7'.

»Salve spes, res oportuna,
 Voce te collaudant una
 Mars, Saturnus, sol et luna, Venus et Mercurius.
 Salve, quam colunt Ydee,
 Vellus aureum Medee,
 Tibi serviunt Napee, Thetis, Ceres, Dryades.
 Salve doxtrix, quam Lucanus
 Laudat, Omerus, Alanus,
 Plato, Cato, Claudianus, Neptunus et Plyades«¹⁾.

»Salve prudens plus Nasone,
 Letior Amphitrione,
 Pulchrior es Absolone Genis, vultu, crinibus.
 Salve major Tholomeo,
 Senior Partonopeo,
 Plus illustris Machabeo, Altis orta regibus.
 Salve nectar pre dulcore,
 Flos vernali madens rore,
 Plus es suavis in odore Quam nardus vel balsamus.
 Salve navis nostre prora,
 Lucis rutilans Aurora,
 Elena non tam decora, Nec Paris, nec Priamus«²⁾.

Man maa sige, at Forfatteren har gjort sig megen Møje med at finde Rim og lærde Navne, men til Tider har rigtignok Rim og Lærdom fordunklet Meningen. Den megen Lærdom og det hele overlevende Apparat har ogsaa tynget ham, saaledes at han ikke kan finde sit eget Udtryk for, hvad der bevæger ham. Kun en enkelt Gang synes en stærkere Følelse at bryde igennem, Skolaren glemmer den sirlige Stil og taler til Jomfru Maria i jævne Ord:

»Salve, precor, ut salvare
 Me digneris et servare

¹⁾ Bl. 12'.

²⁾ Bl. 17.

De morsu mortis amare, Quamvis reus fuero.
Salve virgo, spes salutis
Laxa jugum servitutis
Et fraugmenta juventutis Sume que nunc offero¹⁾).

II.

Haandskriftet C 691 i Upsala Universitetsbibliothek har forud været i Anders Sørensen Vedels Eje. Medens Vedel søgte efter Kilder til Danmarks Historie, fandt han dette Haandskrift i Johan Friis' Bibliothek, og Sandsynlighed taler da for, at Bogen allerede i Middelalderen var i Danmark. Fuld Sikkerhed kan man ikke faa, thi det middelalderlige Ejermærke er udraderet med ret stor Omhu, saaledes, at man kun læser: »liber sancte marie . . . de . . .» Indskriften tør sættes til det 13de Aarhundrede.

Bogen selv er skreven i det 12te Aarhundrede, er en en Pergamentcodex i Kvart eller rettere oprindelig Del af en større Pergamentcodex, thi det første Blad bærer middelalderligt Foliomærke XLVIII, det andet Blad XLIX, det tredje L og saa fremdeles til Bogens sidste Blad, der er mærket CXVII. Skriften er en stor fast Minuskel; Bogstaverne, der begynder Kapitlerne, er ret enkle oftest i to Farver: Rødt og Blaåt, Grønt og Lysbrunt, Rødt og Grønt etc., medens de Bogstaver, som begynder de enkelte Skrifter, der udgør Bogens Indhold, har Fremstillinger af Mennesker og Fantasydyr i fin Tegning og med Anvendelse af mange Farver og Guld.

Bl. 39' findes et Kort over Jerusalem og Omegn. Byens Plan er en Cirkel, i hvilken to Gader (vicus porte sancti Stephani, vicus porte montis Syon) danner Diameter, og en tredje Gade (vicus ad templum domini nostri) er Radius vinkelret paa Diametren, saaledes at Jerusalems-

¹⁾ Bl. 17'.

kortet faar nogen Lighed med en egen Art Verdenskort fra Middelalderen, de saakaldte T Kort. En fjerde Gade, der fører til Josaphats Dal bøjer af fra vicus porte sancti Stephani. Forsaavidt er Fremstillingen kartografisk, men iøvrigt fremstilles Bymuren, de 5 Porte, Stadens Bygninger halvt eller helt malerisk, ligesom man uden for Bymuren ser Oliebjerget og de andre Højder tegnede og malede som grønne Banker, og Marie Gravkirke i Josaphats Dal fremstillet som en Kirke med to Taarne, Apsis etc., Staden Jericho som en kirkelignende Bygning med højt opragende Taarn. Et Kort, der i alle Hovedtræk er ligt dette, men i Enkeltheder er mindre udarbejdet, findes i et Haandskrift fra St. Omer fra det 12te Aarhundrede¹⁾.

Ligesom Upsalahaandskriftets Miniaturer viser hen til Frankrig og England, saaledes ogsaa Haandskriftets Text. Manuskripter med samme eller lignende Indhold — Beretninger om det første Korstog, Jerusalemsbeskrivelse og legendarisk Fortælling i Tilknytning til det ny Testamente findes i ret stort Tal i franske og engelske Bibliotheker.

Upsalahaandskriftets Indhold er følgende:

- Bl. 1—37'. Robertus monachus: Historia-Iherosolomitana (9 Bøger).
- Bl. 37'—39. De situ sancte civitatis Iherusalem, en Beskrivelse af Jerusalem, hentet fra en anden Korstogs-kronike, nemlig Gesta Francorum.
- Bl. 40—50. Liber decimus historie Iheresolomitane. Denne Bog er ikke en Fortsættelse af Robertus monachus: Historia Iherosolomitana, men et Brudstykke af Gesta Francorum.
- Bl. 50—58'. De nominibus locorum sanctorum et de situ eorum, en Palæstinabeskrivelse, hvis Forfatter kaldes Fretellus.
- Bl. 58'—59. Navneliste over Jerusalems Bisper og Patri-

¹⁾ Reproduceret i Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux III 511.

arker, Jødernes Konger, de latinske Konger og Fyrster, til sidst en Liste over Lydbisper under Patriarken af Jerusalem.

Bl. 59'—63. De origine Pilati et actibus ejus.

Bl. 63—63'. De natione Jude, traditoris domini.

Bl. 63'—71. Relatio Nichodemi de passione et resurrectione domini nostri Ihesu Christi.

Vedel har Bl. 37' skrevet en Bemærkning om Textinddelingen af Munken Roberts Historie i Manuskriptet under Sammenligning med to Udgaver fra det 16de Aarhundrede, og paa nogle Blade af Papir, heftede foran Pergamentbladene har han skrevet Fortale til en paatænkt Udgave af Robertus Monachus. Fortalen, som er dateret: Ribe, den 1. Marts 1584, er henvendt til en ung Adelsmand ved Navn Erik — en Adelsmand, der har været i Paris under Bartholomæusnatten, som følgende Linjer antyder:

•Tu, Erice, adolescens generose, audax coram spectatore
eras, non sine vitæ tuæ discrimine, funestæ istius cædis,
editæ ante annos duodecim, in plurimos sanctos Dei mar-
tyres detestandis dolis peremptos in metropoli ejus gentis,
quæ primæ fere laudis palmam in vindicanda terra sancta
olim obtinuit•.

Bibliothekar S. M. Gjellerup svarede paa min Forespørgsel, at nævnte Hr. Erik næppe kunde være nogen anden end Erik Eriksen Lange til Engelsholm, som i 1572 var i Paris sammen med Mogens og Falk Gøye og deres Hovmester Søren Skøtt¹⁾, og som siden vandt en egen Navnkundighed som ulykkelig Guldsmager²⁾.

Vedels Forarbejder til en Udgave af Robertus Monachus kom ud i Verden paa en eller anden Maade, thi i Paul Colomiès' Katalog over Vennen Isak Voss' Bibliothek læses under Afdelingen: •Libri Latini cum MSS. collati,

¹⁾ Ny khist. Saml. V 244 ff. ²⁾ D. biogr. Lex. X 19.

emendati vel alio quovis modo a viris doctis notati« som Nr. 9: »Robertus Monachus de bello sacro, nono et decimo libro editis auctorior opere Andreae Velleji«¹⁾.

Selve det middelalderlige Manuskript, som Vedel havde syslet med, blev, efter at det var gaaet over i svensk Eje, beskrevet af Celsius²⁾, som ogsaa omtaler Vedels Fortale, men trykt blev Fortalen først i 1866 i *Recueil des historiens des croisades*, da Udgiveren af Grev Riant havde faaet at vide, at ogsaa et Upsalamanuskrift indeholdt en Robertus Monachus Text³⁾. I det store fremmede Værk syntes den imidlertid saa godt gemt og glemt, at jeg ikke har betænkt mig paa her at fremdrage dette Minde om Vedels Arbejde og Arbejdsplaner⁴⁾.

Historia belli sacri gesti ante annos pene quingentos a principibus Christianis contra Saracenos pro recuperanda terra sancta, descripta a Roberto quodam, monacho Gallo, edita ante annos quinquaginta, libris octo, nunc decem completis denuo in lucem producta, opera Andreae Severini Vellei. Anno Domini MDLXXXIII.

Non defuturos arbitror, mi generose Domine Erice, qui (ut nunc sunt tempora) hunc autorem, quem T. G. offerimus, ut parum elegantem et minus purum putum carpere præsumant. Neque enim negari certe potest eum magis simplicis fidei ac candoris in historia scribenda fuisse studiosum quam religiosæ veritatis aut eloquentiæ alicujus peculiaris. Quorsum igitur hic, dices, editur, hoc ævo eruditorum et elegantium scriptorum tam fertili? Fateor ingenue, quum primum de eo edendo cogitassem, matura

¹⁾ Pauli Colomesii Opera (Hamburg 1709) 890.

²⁾ Bibliothecæ Regiæ Stockholmensis Historia auctore M. O. Celsio (Holmiæ 1751) 137 ff.

³⁾ *Recueil des historiens des croisades publié par l'Académie des inscriptions et belles lettres. Historiens occidentaux. Tome III Préface L.*

⁴⁾ Jfr. C. F. Wegener: Om Anders Sørensen Vedel. 110.

statim deliberatione me mutasse consilium, quod et rude esset et barbarum plane multis in locis ipsius dicendi genus, et narrationes quasdam a fidei pietate alienas historiæ inspergeret. Verum ubi altius mecum perpenderem neminem, quantumvis præstantem, autorem existere, qui nævis suis careat, etiam hujus errata apud æquos lectores veniæ locum repertura confidebam. Etenim quum professione monachus extitit, quo ulterius progredi potuit, quam eum iniqua ejus seculi, in quod inciderat, sinebant tempora? Neque dubium, si ipsi nostrum vivere contigisset seculum, quin et seipsum et sui ordinis morum ac studiorum rationes improbaret merito.

Feratur itaque in bibliothecis doctorum loco subselliorum imo. Et reponantur sane Salustius, Cæsar, Livius et alii de meliori nota historiographi tamquam in archivis principum, idque eo quo merentur styli elegantiae et gravitatis argumenti jure ac nomine. Ex his orationem, ex his judicium formet juvenus, eloquentiae et scientiae politicae studiosa, ut sapere et fari quæ sentit possit abunde. Hic Robertus noster eo se nomine non venditat. Sunt alii autores præstantes multi, ex quibus haurienda venit Latini sermonis elegantia et puritas. Neque ex hoc religionis fundamenta vera aut discenda aut defensanda petenda veniunt. Quæ quum ab innumeris scriptoribus sacris vulgata atque proposita sint, verendum non est, ut, qui judicio alioquin mediocri valeat, hujus lectione seduci aut labem aliquam queat attrahere.

At impedire tamen, inquires, poterit lectionem meliorum, quibus otium majori cum fruge impendi poterat. Profecto natura ita comparatum video, ut varietate delectemur et post serias ac graves occupationes, minoris momenti ac ponderis rebus quadam ceu animi jucunditate nos applicemus et inhæreamus sine fastidio. Tædet etiam reges, et tui ordinis, mi Erice, homines, assidue perorantes, audire viros oratores eloquentia et dexteritate acuminis judicii præstantes. Immo etiam, ubi colloquiorum aulicorum (quorum omnia acri quodam sale urbanitatis ac honestatis

condita esse oportet) pertæsum est, alloquia rusticorum lubenter fertis, et quadam etiam aviditate et patientia auscultare comperimini. Et quod mireris, sæpenumero quoque accidit, ut, quo rudius ac magis rustice res ipsas, pleno ac libero ore, sermoneque fuco et phaleris experte, explicent, eo majori cum applausu excipiantur et gratia. Sit sane hic noster autor alicui e media horum turba conferendus. Nemini tamen invito obtruditur. Legat eum nemo cum otii melius collocandi dispendio. Foveantur et circumgestentur in sinu delicati isti majoris nominis scriptores. Hic locum inveniet ubi saties cepit animos, multa gravium autorum lectione obrutos, atque secessum jam et relaxationem requirentes. Habet enim quo lectorem suum morari ac remunerari potest cum fœnore, ut insumti in ipso temporis minime poeniteat. Rem tractat non futilem aut ludicram, sed quæ optanda solum esset ab aliis plenius et purius perscripta. Proponit exempla luculenta utriusque generis, ut invenias facile, quod laudes et in vita imiteris, quodque vicissim improbes ac totis averseris viribus. Quis enim, pectore natus vere generoso, ad memorabilia virtutis facinora non penitus inflammetur, ubi hinc legendo cognoscit quo ferventissimo gloriæ Dei et ecclesiæ zelo tot præclari principes, tot tamque nobiles heroes hanc expeditionem sacram sponte susceperint, gnaviter peregerint atque ope præsentis Dei opt. max. perfecerint? Deserta patria, relictis conjugibus cum liberis dulcissimis, posthabitis amplissimis ditionibus, prædiis, opibus ac deliciis omnibus, vitam devoverunt huic militiæ sacræ, neque prius quiescendum rati quam pulsis, fugatis ac cæsis Christiani nominis hostibus loca reciperent sancta, in quibus postea et cultum divinum, quantum ea ferebant tempora, postliminio quasi reductum restaurarunt et sedem liberi regni ac novi imperii constituerunt.

Magni, ut scis, mi Erice, restat nominis umbra Haraldorum, Gormonum, Canutorum et cæterorum nostræ gentis regum ac procerum veterum, sed summa et nullo

ævo interitura laus comitatur Svenonem, filium ejusdem nominis regis Daniæ, quod relicta patria comitem se præbuerit hujus militiæ votivæ. Prædicetur de eo, tantisper dum mundus durabit, quod adeo heroico ac magnanimo pectore juvenis (ut perhibet de eo historia) genere, fama et moribus illustris, adduxerit secum equites mille quingentos optime armatos, et superatis tandem maximis longinqui itineris molestiis, penetraverit Thraciam, atque, relicta Nicæa, demum non procul a Terma oppido, fortissime una cum suis solis Danis dimicans, cæsa jam hostium turba innumera, dono acceptis a patre moriebatur in armis. Quis in hæc intuetur exempla et fortitudinis non agitur atque animositatis stimulis, nisi, plane stipes sit et plumbeus?

Sed longe alia nostrorum est temporum ratio. Alius quoque, pro dolor! Reipub. Christianæ status. Respice, quæso, ævi nostri mores atque instituta. Crevit, nescio quorum ignavia ausim dicere, potentia Turcica. Discidia intestina et bella Christianorum civilia fenestram, immo valvas, aperuerunt Turcis, ut nostra nobis ante fores, ante oculos, e manibus eriperent. Exempla notiora sunt quam ut commemoratione longa opus sit. Tu, Erice, adolescens generose, audax coram spectator eras, non sine vitæ tuæ discrimine, funestæ istius cædis, editæ ante annos duodecim, in plurimos sanctos Dei martyres detestandis dolis peremptos in metropoli ejus gentis, quæ primæ fere laudis palmam in vindicanda terra sancta olim obtinuit. Ita nunc vice versa, cuncta retro sublapsa feruntur, fatali nimirum et debitæ nostris delictis culpæ, non virtuti aut magnanimitati hostium nostrorum peculiariter ascribendum. Neque enim illa est aut fuit unquam Turcorum industria aut militaris rei peritia, ut nostris ea in parte ullo modo superiores censendi sint. Docet præsens historia, sæpe, exigua militum nostrorum manu, una vice atque congressu fusos atque ad internecionem cæsos esse plures exercitus Turcicos. Constat quoque veris narrationibus eorum qui inde huc ad nos redeunt, non esse gentem Mohometicam ita

fortem atque invictam, quemadmodum nostra nobis fingit ignavia et cæcitas, quin facile terris dolo ac fraude occupatis ejiceretur, modo nos ipsi nobis non deessemus, seria ad Deum paenitentia et mutua inter nos animorum concordia.

Sed extant hac de re multorum diserte scriptæ orationes, adeo ut supervacaneum ducam hic eadem oberrare, ut ajunt, chorda. Navarunt illi operam præclaram et laude dignam. Et faceret operæ quoque pretium, si quis historiam belli sacri in unum tanquam corpus redactum, oratione magis Latina, quam est nostri auctoris aut Vilhelmi Tyrrii, novo modo conscriberet.

Ego dum historiæ patriæ nostræ restaurandæ incumbo et varia ac laboriosa indagine ejus rei adminicula inquirō, incidi in hunc Robertum in bibliotheca viri omnium præstantissimi, piæ memoriæ Domini Johannis Frisii. Qui ultra quam me etiam optare competebat, totum se mihi, dum viveret, dedit, ita quod nihil aut celaret aut denegaret quod instituto meo arbitrabatur conducere. Accipe igitur, mi Erice, pro innata animi tui generositate summa, hoc nostrum dedicationi studium, benevola mente, et ex voluntatis promptitudine, non operis magnitudine, rem æstima.

Labor enim noster non ita magnus fuit in hoc autore edendo, nisi quod, dum eum reviderem, quædam inter legendum correxerim, quædam etiam penitus necessario immutaverim ac sustulerim. Adjeci librum decimum integrum, quem nobis exemplum dicti nostri Mæcenatis carissimi præbuit. Librum vero septimum, quem typographus industrius Henricus Petri unicum reliquerat, eum in duos secuimus, quemadmodum fieri jubebat codex antiquus. Cetera, quæ forte aliis videbuntur aut novanda aut penitus tollenda, aliorum reliqui arbitrio. Nam singula si ad vivum resecare placuisset, quid de ipso tandem restitisset autore? Erant in eodem volumine huic auctori adjuncta quædam alia scripta vetusta, quæ alias forte communicabimus. Hac vice vix otii tantum suffurari licuit justis ac statis laboribus, ut subsecivis horis hæc conficerem.

Rogo iterum atque iterum, velit T. G. ista boni consulere, majora, si fata ferant, expectaturus in posterum. Oro Deum, ut T. G. conservet quam diutissime incolumem atque florentem in nominis sui gloriam ac patriæ communis usum salutarem. Amen.

Ripis phundusiorum Cal. Martii Anno Domini
MDLXXXIII

G. T.

addictus

Andreas Velleius.

III.

Cod. Ups. C 496 er en plattysk Bønnebog fra det 15de Aarhundrede af sædvanlig Karakter. Paa Bogens sidste Blad findes danske Optegnelser fra det 16de Aarhundrede, utvivlsomt skrevne af Fru Ide Gøye, som var gift med Otte Rosenkrantz Ottesen til Næsbyholm. Hun har optegnet Familjebegivenhederne, nævnt Dag og Time for Fødsel og Død i Hjemmet og saaledes givet et lille, tilforladeligt Stykke Slægtshistorie¹).

»Anno dni MDLI then søndag for kyndmyss tha wor Otte Rossennkrantzis Brullup wdi kiøpnehagenn.

MDLI Bleff Sophia Rosennkrantz Dater fød paa Nesby torsdaghenn for alle Helgenn dag, Der klockenn wor Emelum III och IIII om affthennen.

MDLII then Tisdag Effther wor free dag Conceptionis, der klockenn wor V om Morgenenn Da Bleff Margrete Rossennkrantz dater fød paa Nesby.

¹) Se A. Heises Afhandling: Bidrag til Familien Rosenkrantz's Historie i det 16de Aarhundredes sidste Halvdel (Hist. Tidsskrift 5 R. VI, 589 ff.) og sammenlign de dør samlede Efterretninger om Familien paa Næsbyholm med Optegnelserne i Cod. Ups. C 496.

MDLIII thenn Fredag effther Sancti Michels dag tha fløtte wy aff Nesby och her nid till Nesbyholm.

MDLIII then **XVI** dag Nouembris tha wor Otte Rossennkrantz Ottessønn født her paa Nesbyholm torsdagen Nest epther Sanctj Marthinj Epicopi dag, ssom klockenn war Emellem **XI** och **XII**. Och wor thett Othmarus Epicopi dag.

MDLV Langfredag der Clocken war Emellum **VI** och **VII** formiddag, tha bleff Beritte Rossennkrantzis Dater fød paa Skierwadt.

MDLVII thenn **VIII** dag Martii, da Bleff Mogens Rossennkrantz Ottisøn fød paa Nesbyholm. Om dagenn Clocken wor **XII**.

MDLVII Then Mandag Nest fore Sancti Michaelis ssom wor den **XXVII** dag wdi Septembris Om Natthen Rett ssom Clockenn wor Emellum **XI** och **XII**, Da døde Otte Rossennkrantz (hues siel gud haffue) Disse forskreffne Børns Fader. her paa Nesbyholm. Och Bleff hans liig Begraffuidt Her I Nesby Kircke then dag.

MDLVII then torsdag Nest epther Sancti Michaelis dag, ssom wor denn **XXX** dag Septembris Om affthennen, der Clocken wor Emellum **V** og **VI**. Da døde Otte Rossennkrantz Denne forskreffne Ottis sønn (hues siel gud haffue) her paa Nesbyholm. Och bleff hans liig lagdt hoss hans salige Fader, ssamme dag.